

Cerrahi Yoğun Bakım Hemşirelerinde Psikolojik Dayanıklılık, Algılanan Stres ve Tükenmişlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigation of The Correlation Between Psychological Resilience, Perceived Stress and Burnout in Postanaesthesia Care Nurses

Selin AKAN¹ Fatma Demir KORKMAZ²

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Araştırma Uygulama Hastanesi, Genel Cerrahi Servisi, İzmir, Türkiye.

² Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Selin AKAN, E-mail: selinakan94@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 26.03.2024 • Kabul Tarihi/Accepted: 12.11.2024 • Yayın Tarihi/Publication Date: 30.12.2024

Cite this article as: Akan S, Demir Korkmaz F. Investigation of the correlation between psychological resilience, perceived stress and burnout in Postanaesthesia Care Nurses. *J Intensive Care Nurs.* 2024;28(3):138-146

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı cerrahi yoğun bakım hemşirelerinde psikolojik dayanıklılık, algılanan stres ve tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Araştırma Haziran-Aralık 2020 tarihleri arasında İzmir ilinde dört farklı hastanenin üçüncü düzey cerrahi yoğun bakım ünitelerinde yürütüldü. Araştırmanın örneklemini araştırmanın yürütüldüğü yoğun bakım ünitelerinde çalışan, deneyimi en az 6 ay olan 167 hemşire oluşturdu. Verilerin toplanmasında birey tanımlama formu, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği ve Tükenmişlik Ölçeği kullanıldı. Veriler, varyans analizi, Mann-Whitney U testi, Student's t-testi, korelasyon ve Kruskal Wallis analizleri ile değerlendirildi.

Bulgular: Araştırma sonucunda yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık ölçeği puan ortalamasının 57,20±8,55, algılanan stres ölçeği puan ortalamasının 27,67±6,93 ve tükenmişlik ölçeği puan ortalamasının 3,44±1,04 olduğu bulundu. Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık ve algılanan stres ($r=-,526, P: ,000$), psikolojik dayanıklılık ve tükenmişlik ($r=-,557, P: ,000$), algılanan stres ve tükenmişlik ($r=,723, P: ,000$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulundu.

Sonuç: Araştırma sonucunda yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık ve algılanan stres seviyelerinin orta düzeyde, tükenmişlik seviyelerinin tehlike sinyalinde olduğu bulundu. Araştırmaya göre yoğun bakım hemşirelerinde psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça algılanan stres ve tükenmişlik düzeyinin azaldığı, tükenmişlik düzeyi arttıkça algılanan stres düzeyinin arttığı görüldü.

Anahtar Kelimeler: Cerrahi yoğun bakım üniteleri, psikolojik dayanıklılık, stres, tükenmişlik, yoğun bakım hemşireliği

Abstract

Objective: This study sought to examine the correlation between psychological resilience, perceived stress and burnout in postanaesthesia care nurses.

Method: The descriptive study was conducted between June and December 2020 in a tertiary postanaesthesia intensive care units of four hospitals in Izmir province. The study recruited 167 intensive care unit nurses who had a minimum 6 of months professional experience. We collected the data via an individual identification form, the Psychological Resilience Scale, Perceived Stress Scale and Burnout Scale. Data was analyzed by using variance analysis, Student's t-test, Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis and correlation analysis.

Results: As a result of the study the mean Psychological Resilience Scale score of the intensive care nurses was 57,20±8,55, the mean Perceived Stress Scale score was 27,67±6,93 and the mean Burnout Scale score was 3,44±1,04. In the study, there was a statistically significant correlation between psychological resilience and perceived stress ($r=-,526, P: ,000$), psychological resilience and burnout ($r=-,557, P: ,000$), perceived stress and burnout ($r=,723, P: ,000$).

Conclusion: The study demonstrated that the intensive care nurses had a medium level of psychological resilience and perceived stress and concerning levels of burnout. According to the study as psychological resilience level of the intensive care nurses increased, perceived stress and burnout level decreased and as burnout level increased, perceived stress level increased.

Keywords: Burnout, intensive care nursing, psychological resilience, stress, surgical intensive care units

GİRİŞ

Cerrahi yoğun bakım üniteleri, iş yükü, tedavi ve bakım sürecine bağlı etik problemler, fiziksel yapı, hasta-ekip iletişimi, morbidite-mortalite oranı yüksek hasta profili nedeniyle stresli alanlardır.^{1,2} Bu nedenle yoğun bakım hemşirelerinin stres düzeyleri artabilmekte ve tükenmişlik görülebilmektedir.³ Stres ve tükenmişlik de yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkilemektedir.⁴

Psikolojik dayanıklılık (PD) “Bireylerin yaşadığı olumsuz durumlara karşı olumlu bir şekilde uyum sağlama, durumu kontrol altında tutma, durumun üstesinden gelme ve yaşamına olumlu bir şekilde devam etme yeteneği” olarak tanımlanır.⁵⁻⁷ Psikolojik dayanıklılık, bireylerin problem çözme ve başa çıkma becerilerini geliştirme, stresli yaşam olaylarına karşı direnç kaynağı oluşturmakta, stresin olumsuz etkilerini azaltmaktadır.^{4,8} Ayrıca psikolojik dayanıklılık, bireylerin fiziksel ve psikolojik zorlanmalarda yaşama uyumunu arttırmaktadır.⁸ Psikolojik dayanıklılık, sağlık çalışanlarında stresi, tükenmişlik sendromunun olumsuz etkilerini azaltmakta bakım kalitesini arttırmaktadır.^{9,10}

Psikolojik dayanıklılık, özellikle stresli alanlarda çalışan yoğun bakım hemşirelerinin biyo-psiko-sosyal refahın güçlendirmesi için önemli bir kavramdır.^{4,11} Yoğun bakım hemşirelerinin tükenmişlik düzeyi uzun yıllardan beri değerlendirilmektedir.¹²⁻¹⁶ Literatürde yoğun bakım hemşirelerinin dayanıklılık seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.^{9,11,12,17-20} Düşük psikolojik dayanıklılık yoğun bakım hemşirelerinin stres seviyesinin ve tükenmişlik düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır. Literatür incelendiğinde yoğun bakım hemşireleri üzerinde tükenmişlik ve stres düzeyi çalışmalarının çoğunlukta olduğu, psikolojik dayanıklılık konusunda çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.¹²⁻¹⁹ Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinde psikolojik dayanıklılık, algılanan stres ve tükenmişlik arasındaki ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmadığı için bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEMLER

Araştırmanın Tipi: Araştırma, cerrahi yoğun bakım hemşirelerinde psikolojik dayanıklılık, algılanan stres ve tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla planlanan tanımlayıcı tiptedir.

Araştırma soruları;

1. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık düzeyi nedir?
2. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin algılanan stres düzeyi nedir?
3. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin tükenmişlik düzeyi nedir?
4. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık, algılanan stres ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini, 1 Haziran 2020-1 Aralık 2020 tarihleri arasında İzmir ilinde bulunan cerrahi yoğun bakım ünitelerinde çalışan 212 hemşire oluşturdu. Araştırmada örneklem seçim yöntemine gidilmemiş olup evrenin tamamına ulaşılmak istendi. Bu tarihler arasında 7 hemşire izinli, 1 hemşire raporlu olduğu için toplamda 8 hemşireye ulaşılamadı. Ayrıca 37 hemşire araştırmaya katılmayı kabul etmedi. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini 167 hemşire oluşturdu. Araştırmanın dahil edilme kriterleri; cerrahi yoğun bakım ünitesinde en az 6 ay çalışma, hasta bakımına katılma ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmasıdır. Buna karşın yoğun bakım ünitesi sorumlu hemşireleri araştırma kapsamı dışında bırakıldı.

Verilerin Toplanması: Araştırmanın verileri, dört bölümden oluşan veri toplama formu aracılığı ile toplandı. Veri toplama formunun birinci bölümünde “Birey tanılama formu”, ikinci bölümünde “Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği”, üçüncü bölümünde “Algılanan Stres Ölçeği” ve dördüncü bölümünde “Tükenmişlik Ölçeği” yer almaktadır. Veri toplama formları araştırmacılar tarafından yoğun bakım sorumlu hemşirelerine teslim edildi. Bir hafta sonra sorumlu hemşirelerden formlar teslim alındı. Bu aşamada eksik formlar için tekrarlı süreler tanınarak veriler toplandı.

Veri Toplama Araçları:

Birey tanılama formu: Araştırmacılar tarafından literatüre^{3-6,11,12,17,21-26} dayanarak geliştirilmiştir. Formda 6’sı açık uçlu ve 18’i çoktan seçmeli olmak üzere toplam 24 soru bulunmaktadır. Bu form hemşirelerin “yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir durumu, sigara kullanma durumu, alkol kullanma durumu, kronik hastalık varlığı, antidepresan kullanma durumu, çocuk varlığı, hemşirelik mesleğinde toplam çalışma süresi, yoğun bakım ünitesinde toplam çalışma süresi, çalışma şekli, aylık ortalama nöbet sayısı, haftalık çalışma süresi (saat), günlük bakılan hasta sayısı, çalışma ortamından memnuniyet durumu, hemşirelik mesleğini isteyerek tercih etme durumu, mesleği sevme durumu, meslek değiştirmeyi düşünme durumu, aile üyelerinden veya arkadaşlardan sosyal destek alma durumu, aile üyelerinden veya arkadaşlardan sosyal destek almayı yeterli bulma durumu ilgilenilen hobi varlığı ve düzenli egzersiz yapma durumlarını” sorgulayan sorular içermektedir.

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (PDÖ): Işık tarafından geliştirilmiştir.⁸ Ölçek, kendini adama, kontrol ve meydan okuma alt boyutlarından ve 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlık katsayısı ,76'dır. PDÖ, 5'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçek maddeleri "(0) Kesinlikle Katılmıyorum" ve "(4) Kesinlikle Katılıyorum" arasında değişen yanıt alternatiflerine sahiptir. Ölçeğin ikinci ve 15. maddeleri ters yöndedir. Ölçeğin alt boyutlarından ve genelinden yüksek puan alınması psikolojik dayanıklılık düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.⁸ Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık ölçeği Cronbach-Alpha iç tutarlılık kat sayısı ,801 bulundu.

Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ): Cohen Kamarck ve Mermelstein geliştirmiştir. Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Eskin ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı ,84'tür. Ölçek 14 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin "Yetersiz Öz Yeterlik Algısı" ve "Stres/Rahatsızlık Algısı" olmak üzere iki alt boyutu mevcuttur. Ölçek maddeleri "Hiçbir Zaman", "Neredeyse Hiçbir Zaman", "Bazen", "Oldukça Sık", "Çok sık" seçeneklerini içermekte olup 5'li likert tipindedir. Olumlu ifade içeren 7 madde ters yönde puanlanmaktadır. Ölçek genelinden yüksek puan alınması bireyin algıladığı stres düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir.²⁷ Bu çalışmada Algılanan Stres Ölçeği Cronbach-Alpha iç tutarlılık kat sayısı ,78 bulundu.

Tükenmişlik Ölçeği (TÖ): Pines ve Aronson geliştirmiştir. Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Çapri tarafından yapılmıştır. Ölçek "duygusal tükenme, zihinsel tükenme ve fiziksel tükenme" olmak üzere üç alt bileşenden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ,93 olarak bulunmuştur. Ölçek maddeleri "(1) hiçbir zaman ve (7) her zaman" arasında puan almaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 7, en düşük puan ise 1'dir. Ölçek puanı hesaplanırken 3, 6, 19, 20. maddeler ters yönde puanlanmaktadır. Ölçekten alınan 3 ve altındaki puanlar "herhangi bir tükenmişlik durumu olmadığı", 3-4 puan "tükenmişlik için bir tehlike sinyali olduğu", 4-5 puan "bir tükenmişlik durumu içinde bulunduğu", 5 ve üzerindeki puan "derhal yardım gerektiren bir tükenmişlik durumu içinde olduğu" şeklinde yorumlanmaktadır.²⁸ Bu çalışmada Tükenmişlik Ölçeği Cronbach-Alpha iç tutarlılık kat sayısı ,89 bulundu.

Verilerin Analizi: Araştırma verilerinin analizi SPSS 21.0 (IBM SPSS Corp, Armonk, NY, USA) programı kullanılarak yapıldı.

Analiz öncesi bağımlı değişkenin bağımsız değişken kategorilerinde normal dağılıp dağılmadığına bakıldı. Normal dağılmayan veriler ve alt grup sayısı 30'un altında olan bağımsız değişkenlerde parametrik olmayan "Mann-Whitney U test" ve "Kruskal Wallis testleri" uygulandı. Normal dağılıma uyan bağımsız değişkenlerde ise parametrik testler olan "Tek Yönlü Anova Analizi" ve "Student's t-test" uygulandı. Normal dağılıma uyan ve anlamlı çıkan en az üç değişkenli verilerde farkın kaynaklandığı değişkenin belirlenmesinde "Bonferonni ve Dunnett T3" ileri analizleri kullanıldı.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılıma uyup uymadığı "One Sample Kolmogorov-Smirnov" testiyle karar verildi. PDÖ toplam puanı ve ölçeğin kendini adama ve kontrol alt boyutları ile TÖ toplam puanı ve ASÖ toplam puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek için "Pearson Korelasyon Analizi" kullanıldı. Psikolojik dayanıklılık ölçeği meydan okuma alt boyutu ile araştırmada kullanılan diğer ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için "Sparman's Rho Korelasyon Analizi" kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi ,05 olarak kabul edildi.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırma sırasında Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Tarih: 26.12.2019, Sayı:99166796-050.06.04), ilgili hastanelerin yönetimlerinden, ölçeklerin Türkçe geçerlik güvenirliklerini yapan yazarlardan ve araştırmaya katılmayı kabul eden yoğun bakım hemşirelerinden yazılı izinler alındı.

BULGULAR

Araştırmada cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin yaş ortalaması 30,14±5,70 (min:23,0, maks:53,0)'tir. Hemşirelik mesleğinde ortalama 6,76±6,02 (min:1,0, maks:22) yıl, yoğun bakım ünitesinde ortalama 5,04±4,23 (min:1,00, maks:22) yıl çalışmış olup, aylık ortalama 8,14±2,04 (min:2, maks:14) nöbet tutmakta, haftalık ortalama 45,08±4,28 (min:40, maks:60) saat çalışmakta ve günde ortalama 2,62±0,68 (min:2,0, maks:5,0) hastaya bakım vermektedir. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin %87,4'ü (n:146) kadın, %53,3'ü (n:89) bekar, %91,6'sı (n:153) lisans mezunu ve %62,3'ünün (n:104) gelirleri giderlerine denktir. Hemşirelerin %30,5'i (n:116) çocuk sahibidir ve %12'sinin (n:147) kronik hastalığı bulunmaktadır. Katılımcıların %76,6'sı (n:128) sosyal destek almakta ancak

%54,7'si (n:70) alınan sosyal desteği kısmen yeterli ya da yetersiz bulmaktadır. Ayrıca %61,1'i (n:102) herhangi bir hobiyle ilgilenmekte, yalnızca %25,1'i (n:42) egzersiz yapmaktadır. Hemşirelerin %34,1'i (n:57) sigara, %52,1'i (n:87) alkol, %4,2'si (n:156) ise antidepresan kullanmaktadır.

Katılımcıların %91,0'ı (n:152) gündüz ve gece çalışmakta olup, %65,9'u (n:110) çalışma ortamından memnun olduğunu, %75,4'ü (n:126) hemşirelik mesleğini isteyerek tercih ettiğini ve %84,4'ü (n:141) mesleğini sevdiğini belirtti. Buna karşın hemşirelerin %30,5'i (n:116) meslek değiştirmeyi düşündüğünü belirtti (Tablo 1).

Tablo 1. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin sosyodemografik ve mesleki özellikleri (N=167)

Sosyodemografik ve mesleki özellikler		Sayı (n)	Yüzde%
Cinsiyet	Kadın	146	87,4
	Erkek	21	12,6
Medeni Durum	Evli	74	44,3
	Bekar	89	53,3
	Boşanmış	4	2,4
Eğitim Durumu	Lisans	153	91,6
	Lisans üstü	14	8,4
Aylık gelir durumu	Gelir giderden az	47	28,1
	Gelir gidere denk	104	62,3
	Gelir giderden fazla	16	9,6
Çocuk sahibi olma durumu	Evet	51	30,5
	Hayır	116	69,5
Kronik hastalık varlığı	Evet	20	12,0
	Hayır	147	88,0
Sosyal destek alma durumu	Evet	128	76,6
	Hayır	39	23,4
Alınan sosyal desteğin yeterlilik durumu (n=128)	Çok yeterli buluyor	58	45,3
	Kısmen yeterli /Yetersiz buluyor	70	54,7
Hobi Varlığı	Evet	102	61,1
	Hayır	65	38,9
Egzersiz yapma durumu	Evet	42	25,1
	Hayır	125	74,9
Sigara kullanma durumu	Evet	57	34,1
	Hayır	110	65,9
Alkol kullanma durumu	Evet	87	52,1
	Hayır	80	47,9
Antidepresan kullanma durumu	Evet	7	4,2
	Hayır	156	93,4
	Bıraktım	4	2,4
Çalışanların Çalışma Şekli	Sürekli gece	15	9,0
	Gündüz ve gece	152	91,0
Çalışma ortamından memnun olma durumu	Evet	110	65,9
	Hayır	57	34,1
Hemşirelik mesleğini isteyerek tercih etme durumu	Evet	126	75,4
	Hayır	41	24,6
Mesleği sevme durumu	Evet	141	84,4
	Hayır	26	15,6
Meslek değiştirmeyi düşünme durumu	Evet	51	30,5
	Hayır	116	69,5
Toplam		167	100,0

Araştırmada cerrahi yoğun bakım hemşirelerinde PDÖ toplam puan ortalaması 57,20±8,55 (min:27, maks:77) (orta düzey) puandır. Ölçek alt boyutlarında ise "kendini adama" alt boyutu toplam puan ortalaması 17,71±4,00

(min:4, maks:25), “kontrol” alt boyutu toplam puan ortalaması $18,07 \pm 2,88$ (min:8, maks:25) “meydan okuma” alt boyutu toplam puan ortalaması $21,41 \pm 3,55$ (min:10, maks:28) olduğu belirlendi (Tablo 2). Bu araştırmada yoğun bakım hemşirelerinin yaşı ($\chi^2:11,153, P: ,004$), medeni durumu ($\chi^2:13,187, P: ,001$), hemşirelik mesleğinde çalışma süresi (t:2,110; $P: ,036$), yoğun bakım ünitesinde çalışma süresi (t:2,166; $P: ,032$), ekonomik durumu ($\chi^2:11,676, P: ,003$), sosyal destek alma durumu (t:2,843, $p: ,005$), alınan sosyal desteğin yeterlilik durumu (F:14,760; $P: ,000$), hobi varlığı (t:6,299; $P: ,000$), düzenli egzersiz yapma durumu (t:3,311, $P: ,001$), antidepresan kullanma durumu ($\chi^2:6,195, P: ,045$), çalışma ortamından memnun olma durumu (t:4,391, $P: ,000$), mesleği isteyerek tercih etme durumu (t:2,401, $P: ,017$) ve mesleği sevme durumu ile (U:968,000, $P: ,000$) psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulundu ($P < ,05$).

Yoğun bakım hemşirelerinin ASÖ toplam puan ortalaması $27,67 \pm 6,93$ (min:8, maks:49) puandır. Buna göre araştırmaya katılan hemşireler orta düzeyde strese sahiptir (Tablo 2). Bu araştırmaya göre yoğun bakım hemşirelerinin cinsiyeti (U:868,500, $P: ,001$), alınan sosyal desteğin yeterlilik durumları (F:17,176, $P: ,000$), hobi varlığı (t:3,410, $P: ,001$), çalışma ortamından memnun olma durumu (t:4,301, $p: ,000$), hemşirelik mesleğini isteyerek tercih etme durumu (t:2,325, $P: ,021$), mesleği sevme durumu (U:2557,000, $P: ,001$), meslek değiştirmeyi düşünme durumu ile (t:3.128, $P: ,002$) algılanan stres düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulundu ($P < ,05$).

Yoğun bakım hemşirelerinin TÖ toplam puan ortalaması $3,44 \pm 1,04$ (min:1,38, maks:7,19)'tür. Bu durum yoğun bakım hemşireleri için tükenmişlik açısından tehlike sinyalinde olduğu anlamına gelmektedir (Tablo 2). Araştırmaya göre yoğun bakım hemşirelerinin yaşı ($\chi^2:8,629, P: ,013$), hemşirelik mesleğinde çalışma süresi (t:2,386, $P: ,018$), yoğun bakım ünitesinde çalışma süresi (t:2,319, $P: ,022$), cinsiyet değişkeni (U:933,500, $P: ,004$), medeni durumu ($\chi^2:13,828, P: ,001$), eğitim durumu (U:669,000, $P: ,020$), ekonomik durumu ($\chi^2:6,435, P: ,040$), sosyal desteğin yeterlilik durumu (F:13,524, $P: ,000$), hobi varlığı (t:4,754, $P: ,000$), düzenli egzersiz yapma durumu (t:2,197, $P: ,029$), aylık ortalama nöbet sayısı (U:884,000, $P: ,004$), çalışma ortamından memnun olma durumu (t:5,893, $P: ,000$), mesleği sevme durumu (U:2698,000, $P: ,000$) ve meslek değiştirmeyi düşünme durumuna (t:2,796, $P: ,006$) göre tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı bir fark bulundu ($P < ,05$).

Tablo 2. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği ve Tükenmişlik Ölçeği puan dağılımları (N=167)

	M	SS	Min	Max
PDÖ-Toplam Puan	57,20	8,55	27	77
PDÖ Alt Ölçek puanları				
PDÖ-Kendini Adama	17,71	4,00	4	25
PDÖ-Kontrol	18,07	2,88	8	25
PDÖ-Meydan Okuma	21,41	3,55	10	28
ASÖ-Toplam Puan	27,67	6,93	8	49
TÖ- Toplam Puan	3,44	1,04	1,38	7,19

Kısaltmalar: ASÖ: Algılanan Stres Ölçeği; M: mean; Max: maximum; Min: minimum; PDÖ: Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği; TÖ: Tükenmişlik Ölçeği; SS: standart sapma.

Tablo 3'te psikolojik dayanıklılık, psikolojik dayanıklılık alt boyutları, tükenmişlik ve algılanan stres arasındaki korelasyon görülmektedir. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre; PDÖ toplam puanı ile TÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r=-,557; P = ,000$), PDÖ toplam puanı ile ASÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r=-,526; P = ,000$), TÖ toplam puanı ile ASÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu ($r=,723; P = ,000$) bulundu. Sonuç olarak PDÖ toplam puanı arttıkça TÖ toplam puanı ve ASÖ toplam puanı azalmaktadır. TÖ toplam puanı arttıkça ASÖ toplam puanı da artmaktadır (Tablo 3).

PDÖ alt boyutları ile TÖ ve ASÖ arasındaki korelasyon sonuçlarına bakıldığında; PDÖ kendini adama alt boyutu toplam puanı ile TÖ toplam puanı ve ASÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönde orta düzeyde bir ilişki (sırasıyla $r=-,606, P = ,000$; $r=-,552, P = ,000$), PDÖ kontrol alt boyutu ile TÖ toplam puanı ve ASÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönde zayıf bir ilişki (sırasıyla $r=-,426, P = ,000$; $r=-,411, P = ,000$), PDÖ meydan okuma alt boyutu ile TÖ toplam puanı ve ASÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönde zayıf bir ilişki (sırasıyla $r=-,303, P = ,000$; $r=-,295, P = ,000$) bulundu (Tablo 3).

Tablo 3. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği ve Tükenmişlik Ölçeği korelasyon tablosu

	PDÖ-Kendini Adama	PDÖ-Kontrol	PDÖ-Meydan Okuma	PDÖ-Toplam	TÖ-Toplam	ASÖ-Toplam
PDÖ-Kendini Adama	1	r=,449 P =,000	r=,495* P =,000	r=,824 P =,000	r=-,606 P =,000	r=-,552 P =,000
PDÖ-Kontrol		1	r=,550* P =,000	r=,785 P =,000	r=-,426 P =,000	r=-,411 P =,000
PDÖ-Meydan Okuma			1	r=,838* P =,000	r=,303* P =,000	r=,295* P =,000
PDÖ-Toplam				1	r=-,557 P =,000	r=-,526 P =,000
TÖ-Toplam					1	r=,723 P =,000
ASÖ-Toplam						1

Kısaltmalar: ASÖ: Algılanan Stres Ölçeği; PDÖ: Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği; TÖ: Tükenmişlik Ölçeği.

* Sparman's rho korelasyon

TARTIŞMA

Bu araştırmada cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılığı orta düzeydedir. Turan'ın çalışmasında ise yoğun bakım hemşirelerinin düşük düzey psikolojik dayanıklılığa sahip olduğu görülmektedir.¹⁷ Literatürde yoğun bakım hemşirelerinin dayanıklılığını inceleyen çalışma sayısı kısıtlı olduğu için bu çalışmanın bulguları, hastanenin diğer birimlerinde de çalışan hemşirelerin sonuçları ile kıyaslandı. Cerrahi, dahili, ruh sağlığı, yönetim ve diğer klinik alanlarda çalışan hemşirelerle yürütülen çalışmalarda hemşirelerin psikolojik dayanıklılığın orta düzeyde olduğu görüldü.^{3,5,22,23,26,29,30} Bu araştırmanın bulguları ulusal ve uluslararası sonuçlarla benzerdir. Orta düzeyde psikolojik dayanıklılık, yoğun bakım hemşirelerinin dayanıklılığını arttırmaya yönelik girişimlerin gerekliliğini de göstermiştir.

Psikolojik dayanıklılık, hemşirelerin stres düzeyini etkileyebilmektedir. Bu araştırmada yoğun bakım hemşirelerinin orta düzey strese sahip olduğu ve psikolojik dayanıklılığı yüksek olan yoğun bakım hemşirelerinin stres seviyesinin düşük olduğu bulundu. Literatürde de yoğun bakım hemşirelerinin stres düzeylerinin orta ve yüksek düzey arasında değiştiği^{11,12,18-20,31} ve hemşirelerin psikolojik dayanıklılıkları ile stres düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görüldü.^{10,32-34} Hemşirelerin yaşadıkları bu stres psikolojik dayanıklılığı olumsuz yönde etkilemektedir.⁴ Yoğun bakım hemşirelerinde orta düzey stres psikolojik dayanıklılığın zamanla daha da gerileyebileceğini ifade edebilir. Bu durum yoğun bakım hemşirelerinin tükenmesine ve kaçınmacı davranmasına yol açabileceği için meslek adına bir risk oluşturmaktadır. Ayrıca yoğun bakım hemşirelerinde orta-yüksek düzey stresin fiziksel ve psikolojik hastalıklara yakalanma riskini arttırabileceği, hemşirelerin işten ayrılmasına ve mesleği terk etmesine sebep olabileceği düşünülebilir.⁸ Bu nedenle psikolojik dayanıklılık ile stres arasındaki ilişki, yoğun bakım hemşirelerinde göz önünde bulundurulması gereklidir.

Psikolojik dayanıklılık, yoğun bakım hemşirelerinde stres kadar tükenmişlik için de önemli bir maddedir. Bu araştırmada yoğun bakım hemşirelerinin tükenmişlik açısından tehlike sinyalinde olduğu ve yüksek psikolojik dayanıklılığı olan yoğun bakım hemşirelerinin düşük tükenmişlik seviyesine sahip olduğu bulundu. Literatürde

yoğun bakım hemşirelerinin tükenmişlik düzeylerinin düşük, orta ve yüksek olmak üzere değişiklik gösterdiği saptandı.^{12-16,24,25,35-38} Yapılan diğer çalışmalarda da yüksek düzey psikolojik dayanıklılığa sahip yoğun bakım hemşirelerinin düşük düzey tükenmişliğe sahip olduğu saptanmıştır.^{3,10,26,32-34} Yoğun bakım hemşirelerinin tükenmiş olması, düşük bakım kalitesine, artan tıbbi hata oranına ve azalan hasta memnuniyetine sebep olabileceği düşünülmektedir. Arrogante ve ark. yüksek psikolojik dayanıklılığın tükenmişlik sendromunun olumsuz etkilerini önlediği, bakım kalitesini arttırdığını belirtmektedir.⁹

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıkların en önemlisi antidepresan kullanan hemşirelerin de araştırmaya katılmasıdır. Bu durum araştırma sonuçlarını etkilemiş olabilir. Ayrıca bu araştırmanın örneklemini İzmir ilindeki cerrahi yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerden oluştuğu için araştırmanın sonuçları tüm yoğun bakım hemşireleri için genellenemez. Bu da araştırmanın diğer sınırlılığını oluşturmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık ve algılanan stres düzeylerinin orta düzeyde ve tükenmişlik düzeylerinin tehlike sinyalinde olduğu bulundu. Araştırmada cerrahi yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılık seviyesi arttıkça algılanan stres ve tükenmişlik seviyesinin azaldığı görüldü. Buna karşın yoğun bakım hemşirelerinde tükenmişlik seviyesi arttıkça algılanan stres seviyesinin de arttığı saptandı.

Bu çalışmada sosyal desteği olan, hobisi olan, mesleğini seven ve çalışma ortamından memnun olan yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek, stres ve tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu bulundu. Cerrahi yoğun bakım hemşirelerinde psikolojik dayanıklılık, algılanan stres ve tükenmişlik arasındaki ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmadığı için bu çalışmadan elde edilen bulguların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre yoğun bakım hemşirelerinin psikolojik dayanıklılığının artırılması, tükenmişliğinin ve stresinin azaltılması için hemşirelerin sosyal destek kaynaklarının artırılması, hemşirelere stresle baş etme yöntemlerinin öğretilmesi önerilir. Bununla birlikte yasa yapıcıların ve meslek örgütlerinin yoğun bakım hemşirelerinin memnuniyetini arttıracak çalışma koşullarının sağlanmasına yönelik faaliyetlerde bulunması yararlı olacaktır. Kurum içinde hemşirelerin hobi edinmesine yönelik programların düzenlenmesi önerilir. Ayrıca bu araştırmanın farklı popülasyonlarda yapılması önerilmektedir.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Tarih: 26.12.2019, Sayı:99166796-050.06.04) alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – SA, FDK; Tasarım – SA, FDK; Verilerin toplanması – SA; Verilerin analizi – SA, FDK; Verilerin yorumlanması – SA, FDK; Makalenin yazılması – SA, FDK; Önemli entelektüel içerik için eleştirel olarak gözden geçirme – SA, FDK; Son onay – SA, FDK

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışmanın herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

Açıklama: Bu makale yüksek lisans tezinden üretilmiştir. 4. Uluslararası 12. Ulusal Türk Cerrahi ve Ameliyathane Hemşireliği Kongresi (2022) sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Sözlü bildirilerde 2.'lik ödülü almıştır.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the ethics committee of Ege University (Date: 26.12.2019, Number: 99166796-050.06.04).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – SA, FDK; Design – SA, FDK; Data Collection – SA; Data Analysis – SA, FDK; Data Interpretation – SA, FDK; Writing the article – SA, FDK; Critical revision for important intellectual content – SA, FDK; Final approval – SA, FDK

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declare that they received no financial support for this study.

Description: This article is produced from a master's thesis. Presented as an oral presentation at the 4th International 12th National Turkish Surgical and Operating Room Nursing Congress (2022). This article received the 2nd prize in oral presentations.

KAYNAKLAR

1. Karabulut N, Çetinkaya F. Cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin hasta bakımında karşılaştıkları güçlükler ve motivasyon düzeyleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(1):14–23.
2. Karahan A, Gürpınar K, Özyürek P. Hizmet sektöründeki işletmelerin örgüt içi stres kaynakları: Afyon il merkezindeki hastanelerinin stres kaynaklarının belirlenmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2007;3(1):27–44.
3. Guo YF, Luo YH, Lam L, Cross W, Plummer V, Zhang JP. Burnout and its association with resilience in nurses: A cross-sectional study. *J Clin Nurs*. 2018;27(1–2):441–449.
4. Yu F, Raphael D, Mackay L, Smith M, King A. Personal and work-related factors associated with nurse resilience: A systematic review. *Int J Nurs Stud*. 2019;93:129–140.
5. Ang SY, Uthaman T, Ayre TC, Mordiffi SZ, Ang E, Lopez V. Association between demographics and resilience – a cross-sectional study among nurses in Singapore. *Int Nurs Rev*. 2018;65(3):459–466.
6. Çam O, Büyükbayram A. Nurses' resilience and effective factors. *J Psychiatr Nurs*. 2017;118–126.
7. Peñacoba C, Velasco L, Catalá P, Gil-Almagro F, García-Hedraera FJ, Carmona-Monge FJ. Resilience and anxiety among intensive care unit professionals during the COVID-19 pandemic. *Nurs Crit Care*. 2021;26(6):501–509.
8. Işık Ş. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Developing the Psychological Hardiness Scale : The validity and reliability study. 2016;4(2):165–182.
9. Arrogante O, Aparicio-Zaldivar E. Burnout and health among critical care professionals: The mediational role of resilience. *Intensive Crit Care Nurs*. 2017;42:110–115.
10. Zhai X, Ren LN, Liu Y, Liu CJ, Su XG, Feng BE. Resilience training for nurses: A Meta-analysis. *J Hosp Palliat Nurs*. 2021;23(6):544–550.
11. Şanlıtürk D. Perceived and sources of occupational stress in intensive care nurses during the COVID-19 pandemic. *Intensive Crit Care Nurs*. 2021;67(103107):1-6
12. Andolhe R, Barbosa RL, De Oliveira EM, Costa ALS, Padilha KG. Stress, coping and burnout among intensive care unit nursing staff: Associated factors. *Rev Esc Enferm USP*. 2015;49 (SpecialIssue):57–63.
13. Silva JL, Soares RS, Costa FS, Ramos DS, Lima FB, Teixeira LR. Psychosocial factors and prevalence of burnout syndrome among nursing workers in intensive care units. *Rev Bras Ter Intensiva*. 2015;27(2):125–133.
14. Aragão NSCD, Barbosa GB, Santos CLC, et al. Burnout syndrome and associated factors in intensive care unit nurses. *Rev Bras Enferm*. 2021;74(3):1–7.
15. Bruyneel A, Smith P, Tack J, Pirson M. Prevalence of burnout risk and factors associated with burnout risk among ICU nurses during the COVID-19 outbreak in French speaking Belgium. *Intensive Crit Care Nurs*. 2021;65.
16. Fernandes LS, Nitsche MJT, De Godoy I. Burnout syndrome in nursing professionals from an intensive care unit. *Rev Fund Care Online*. 2017;9(2):551–557.
17. Turan N. An investigation of the effects of an anger management psychoeducation programme on psychological resilience and affect of intensive care nurses. *Intensive Crit Care Nurs*. 2020;61:1–9.
18. Inoue KC, Versa GLGS, Matsuda LM. Stress level among intensive care nurses in the municipality of Paraná (Brazil). *Invest Educ Enferm*. 2013;31(3):69–77.
19. Meng L, Peng L, Dai T, Li P. An analysis of the mediating effect of self-compassion on perceived stress and prosocial behavior among Intensive care unit nurses. *ICPHDS*. 2020;389–393.
20. Üzen Ş, Karabacak Ü, Doğu Ö, Duyan A. Yoğun bakımda çalışan hemşirelerin örgütsel stres düzeylerinin belirlenmesi. *J Intensive Care Nurs*. 2015;19(1):15–20.
21. Kılınç T, Sis Çelik A. Relationship between the social support and psychological resilience levels perceived by nurses during the COVID-19 pandemic: A study from Turkey. *Perspect Psychiatr Care*. 2020;(June):1–9.
22. Tabakakis C, McAllister M, Bradshaw J, To QG. Psychological resilience in New Zealand registered nurses:

- The role of workplace characteristics. *J Nurs Manag.* 2019;27(7):1351–1358.
23. Zheng Z, Gangaram P, Xie H, Chua S, Ong SBC, Koh SE. Job satisfaction and resilience in psychiatric nurses: A study at the Institute of Mental Health, Singapore. *Int J Ment Health Nurs.* 2017;26(6):612–619.
 24. Şentürk S. Yoğun bakım hemşirelerinin tükenmişlik düzeyleri ile uyku kalitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bozok Tıp Derg.* 2014;4(3):48–56.
 25. Kekeç D, Tan M. Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyinin belirlenmesi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2021;6(1):64–72.
 26. Karabacak Z, Beydağ KD. Pandemi hastanelerinde çalışan hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyi ve etkileyen faktörler. *Sağlık ve Toplum.* 2022;32(2):145-151.
 27. Eskin M, Harlak H, Demirkiran F, Dereboy Ç. Algılanan stres ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Güvenirlik ve geçerlik analizi. *Yeni Symposium.* 2013;51(3):132–140.
 28. Çapri B. Tükenmişlik ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin University Journal of the Faculty of Education.* 1992;2(1):62–77.
 29. Guo YF, Cross W, Plummer V, Lam L, Luo YH, Zhang JP. Exploring resilience in Chinese nurses: a cross-sectional study. *J Nurs Manag.* 2017;25(3):223–230.
 30. Abdulmohdi N. The relationships between nurses' resilience, burnout, perceived organisational support and social support during the second wave of the COVID-19 pandemic: A quantitative cross-sectional survey. *Nurs Open.* 2024;11(1):e2036.
 31. Alcan AO, Yıldız K. Pandemi sürecinde yoğun bakım hemşireliği: Algılanan stresin merhamet yorgunluğuna etkisi. *Forbes J Med.* 2021;2(3):175-181.
 32. Hegney DG, Rees CS, Eley R, Osseiran-Moisson R, Francis K. The contribution of individual psychological resilience in determining the professional quality of life of Australian nurses. *Front Psychol.* 2015;6(1613):1–8.
 33. Rushton CH, Batcheller J, Schroeder K, Donohue P. Burnout and resilience among nurses practicing high-intensity settings. *Am J Crit Care.* 2015;24(5):412–420.
 34. Tahghighi M, Brown JA, Breen LJ, Kane R, Hegney D, Rees CS. A comparison of nurse shift workers' and non-shift workers' psychological functioning and resilience. *J Adv Nurs.* 2019;75(11):2570–2578.
 35. Uçar N, Aygün D, Uzun E. Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik ve iş doyumunun değerlendirilmesi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2016;1(4):18–37.
 36. Yıldız E. Psychopathological factors associated with burnout in intensive care nurses: A cross-sectional study. *J Am Psychiatr Nurses Assoc.* 2021;29(2):122-135
 37. Odacı N, Kalanlar B. Covid-19 pandemisinde yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerde iş-aile çatışmasını yönetme öz-yeterliği, psikolojik sağlamlık, tükenmişlik düzeyleri ve ilişkili faktörler. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi.* 2022;4(2):77-84.
 38. Yıldırım ÖD, Sivacı R, Taşdemir Mecit BB, Doğan Bakı E. Yoğun bakımda çalışan sağlık personelinde tükenmişlik düzeyinin sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi. *Kocatepe Tıp Dergisi.* 2023;24(2):154-160.